

ทาน : ราชธรรมพ้อแห่งแผ่นดิน

Giving Alms : Obligations or Responsibilities to his People of the King's Land

วชิรวัชกร งามละม่อม

Wachirawachr Ngamlamom

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล

Research Institute for Languages and Cultures of Asia, Mahidol University

Corresponding author, E-mail : aood_0231@hotmail.com

สาระสังเขป

จากการศึกษาวิเคราะห์ พบว่า การที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงบำเพ็ญทานทั้งที่เป็นอามิสทาน อภัยทาน วิद्याทาน และธรรมทานดังกล่าวจัดเป็นทศพิธราชธรรมข้อที่ 1 คือ ทานซึ่งเป็นปรกติปฏิบัติเพื่อประโยชน์สุขของพสกนิกรมหาชนชาวไทย ซึ่งปัจจุบันมีโครงการพระราชดำริที่เกิดจากพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชที่มีต่อพสกนิกรของพระองค์กว่า 4,000 โครงการ โครงการเหล่านี้คือตัวอย่างของการบำเพ็ญทศพิธราชธรรมข้อที่ 1 คือ ทาน ในส่วนที่เป็นอามิสทานคือการให้สิ่งของ และทรงสอดแทรกธรรมไว้ในพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสอยู่เสมอ ดังเช่น บทพระราชนิพนธ์หนังสือเรื่องพระมหาชนก เป็นต้น และทรงบำเพ็ญวิद्याทาน อภัยทาน และธรรมทานอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างสำคัญแห่งการบำเพ็ญวิद्याทานที่ทั่วโลกยกย่องคือปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และกึ่งหน้าชัยพัฒนา ดังพระบรมราโชวาท ปีพุทธศักราช 2533 ซึ่งมีความว่า “ในการปฏิบัติงานนั้นขอให้ทำหน้าที่เพื่อหน้าที่ อย่างนี้ถึงบำเพ็ญรางวัลหรือผลประโยชน์ให้มาก ขอให้ถือว่าการทำหน้าที่ได้สมบูรณ์เป็นทั้งรางวัลและประโยชน์อย่างประเสริฐ จะทำให้บ้านเมืองไทยของเราอยู่เย็นเป็นสุขและมั่นคง”

คำสำคัญ : ทาน ; ราชธรรม ; พ้อแห่งแผ่นดิน

SUMMARY

The analyzed study found: That the His Majesty King Bhumibol Adulyadej was giving alms as a offering, forgive, imparting of knowledge for the general and benefit or kith, which first of the virtues of the king is alms. Alms is acted for Thai happiness. Now we have projects initiated by His Majesty King Bhumibol Adulyadej for Thai people more than 4,000 projects. These projects is a sample of first virtues of the king “alms”. Is give and presented dhamma to a lecture or a discourse by the king and a royal remark, for example “Bhamahachanaka” story book was wrote by the king and imparting of knowledge for the general benefit, forgive and kith which he has practiced. The Sufficiency Economy is imparting of knowledge for the general benefit practice, which world famous and Chaipattana water turbine. A lecture or a discourse by the king on 1990 said “working, you should act as good and don't think a reward or advantage. Because, reward and advantage is make our country peaceful and stability”.

Keywords : Giving Alms ; Obligations or Responsibilities to his People ; The King's Land

บทนำ

นับแต่ปีพุทธศักราช 2493 หลังจากพระราชพิธีบรมราชาภิเษกแล้ว พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงบำเพ็ญทานบารมีมากมายจนเหลือที่จะพรรณนาได้สุดสิ้น ครบถ้วนทั้งสองประการ คือ “ธรรมทาน” ซึ่งถือเป็นทานอันเลิศทางพระพุทธศาสนา สามารถแก้ความทุกข์ยากขาดแคลนทางจิตใจ ทำให้ใจเป็นสุขและตั้งอยู่ในความดีงาม โดยได้พระราชทานพระบรมราโชวาทแผ่ด้วยคติธรรมเป็นเครื่องเตือนใจในเรื่องต่างๆ แก่พสกนิกรตามสถานะและวาระโอกาสอยู่เสมอ [1] ในท้องถิ่นที่ต้องการความรู้ได้พระราชทานความรู้และตรัสแนะนำในสิ่งอันจะทำประโยชน์มาให้ ด้วยพระมหากรุณาธิคุณที่จะทรงช่วยดับทุกข์ความเดือดร้อนในจิตใจของประชาชนทั้งหมด [2] นอกจากธรรมทานแล้ว “อามิสทาน” หรือ “วัตถุทาน” ก็ทรงมีพระเมตตาคุณในพระราชหฤทัยเป็นล้นพ้น ได้พระราชทานพระราชทรัพย์และวัตถุสิ่งของต่างๆ เพื่อแก้ความทุกข์ยากขาดแคลนทางกายให้แก่พสกนิกรเสมอมาในการบำเพ็ญทานบารมีนี้ ได้ทรงบำเพ็ญตามที่พระพุทธเจ้าตรัสสองทุกประการ คือทรงบำเพ็ญครบถ้วนตามคุณสมบัติของทาน 3 ประการ ได้แก่ คุณสมบัติของทานประการที่หนึ่ง คือ การพระราชทานให้แก่บุคคลที่สมควรได้รับการอนุเคราะห์โดยมิได้ทรงเลือกเชื้อชาติหรือศาสนา คุณสมบัติของทานประการที่สอง คือ ถึงพร้อมด้วยเจตนาโดยทรงมีพระเมตตาคุณเปี่ยมล้นในพระราชหฤทัยทั้งก่อนการพระราชทานขณะพระราชทาน และหลังการพระราชทานแล้ว คุณสมบัติประการที่สาม คือ วัตถุที่พระราชทานนั้นล้วนเป็นประโยชน์แก่ราษฎรผู้รับพระราชทานให้พ้นจากการขาดแคลนได้อย่างไม่มีข้อสงสัย [3]

นอกจากนี้ยังทรงบำเพ็ญทานให้เป็นบุญตามที่พระพุทธองค์ทรงสอนไว้ คือ บำเพ็ญให้เป็นเครื่องชำระกิเลสอันมีความละโมภเป็นต้น ตัวอย่างเช่น “สวนหลวง ร.9” ซึ่งชาวไทยร่วมกันสร้างขึ้น เพื่อถวายเป็นราชสักการะ ก็ได้ทรงสงวนไว้สำหรับพระองค์ แต่ได้พระราชทานให้เป็นสาธารณสถาน เพื่อประโยชน์สุขแห่งปวงชนชาวไทยทั้งหมดส่วนโครงการหลวง โครงการพระราชดำริต่าง ๆ ที่มียุทธวิธีโครงการทั่วประเทศ รวมทั้ง “ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” ซึ่งโปรดให้ตั้งขึ้นในภาคต่าง ๆ เพื่อศึกษาพื้นที่และวิจัยปรับปรุงพันธุ์พืชผลให้เหมาะสมท้องถิ่น อันเป็นการแก้ไขต้นเหตุแห่งปัญหาเพื่อพัฒนาประเทศ

ให้ได้ผลนั้น จัดเป็นการบำเพ็ญทานให้เป็นกุศล คือ เป็นกิจของคนดีคนมีปัญญา ถูกกาลสมัย เหมาะแก่ความต้องการของผู้รับ ไม่ทำให้พระองค์หรือผู้ใดเดือดร้อน การบำเพ็ญทานให้เป็นกุศลของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช จึงยังผลให้ไพร่ฟ้าหน้าใสได้โดยทั่วหน้ากัน บทความนี้ผู้เขียนได้วิเคราะห์รวบรวมและทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนให้มีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น โดยวิธีการบูรณาการระเบียบวิธีที่หลากหลาย [4] ดังนั้น ทาน : ราชธรรมพ้อแห่งแผ่นดิน จึงมุ่งศึกษาและการนำเสนอราชธรรมพ้อแห่งแผ่นดิน ที่ใช้เป็นแบบอย่างและแนวทางในการปฏิบัติงาน และในตอนท้ายเป็นบทสรุปที่ได้จากการสังเคราะห์ปัจจัยสำคัญได้ดังต่อไปนี้

ราชธรรมพ้อแห่งแผ่นดิน

ราชธรรมที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงถือปฏิบัติ เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวไทยตลอดระยะเวลากว่า 70 ปีที่ผ่านมาคือทศพิธราชธรรม 10 ประการ [5] ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชได้ทรงบำเพ็ญมาโดยสม่ำเสมอ ด้วยการประพาดพระองค์ท่านให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่พสกนิกรทั้งทางด้านกาย วาจา และใจในลักษณะที่ดีงาม [4] ซึ่งหลักธรรมที่พระองค์ทรงยึดถือปฏิบัติ ได้แก่ ทาน ศีล บริจาค ความซื่อตรง ความอ่อนโยน ความเพียร ความไม่โกรธ ความไม่เบียดเบียน ความอดทน และความเที่ยงธรรม [3] ราชธรรม 10 ประการนี้เรียกว่า “ทศพิธราชธรรม” ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. ทาน หรือการให้ หมายถึง การพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ การทรงเสียดสละพระกำลังในการปกครองแผ่นดิน การพระราชทานพระราชดำริอันก่อให้เกิดสติปัญญาและพัฒนาชาติ การพระราชทานเสรีภาพอันเป็นหัวใจแห่งมนุษย์
2. ศีล หรือการตั้งและทรงประพาดพระราชจริยาวัตร พระกาย พระวาจา ให้ปราศจากโทษ ทั้งในการปกครองอันได้แก่ กฎหมายและนิติราชประเพณี และในทางศาสนาอันได้แก่ เบญจศีลมาเสมอ
3. บริจาค ได้แก่ การที่ทรงสละสิ่งไม่เป็นประโยชน์หรือมีประโยชน์น้อยเพื่อสิ่งที่ดีกว่า คือ เมื่อถึงคราวก็สละได้ แม้พระราชทรัพย์ ตลอดจนพระโลหิต หรือแม้แต่พระชนม์ชีพ เพื่อรักษา

ธรรมและพระราชอาณาจักรของพระองค์

4. ความซื่อตรง (อาชชะวะ) ได้แก่ การที่ทรงซื่อตรงในฐานะที่เป็นผู้ปกครอง ดำรงอยู่ในสัตย์สุจริต ซื่อตรงต่อพระราชสัมพันธ์มิตร และอาณาประชาราษฎร์

5. ความอ่อนโยน (มัททวะ) หรือเคารพในเหตุผลที่ควร ทรงมีสัมมาคารวะต่อผู้อาวุโสและอ่อนโยนต่อบุคคลที่เสมอกันและต่ำกว่า

6. ความเพียร (ตบะ) หรือความเพียรที่แผดเผาความเกียจคร้าน คือ การที่พระมหากษัตริย์ทรงตั้งพระราชอุตสาหะปฏิบัติพระราชกรณียกิจให้เป็นไปด้วยดี โดยปราศจากความเกียจคร้าน

7. ความไม่โกรธ (อักโกธะ) หรือความไม่แสดงความโกรธให้ปรากฏ ไม่พยายามมุ่งร้ายผู้อื่นแม้จะลงโทษผู้ทำผิดก็ตาม เหตุผล และสำหรับพระมหากษัตริย์นั้นต้องทรงมีพระเมตตาไม่ทรงก่อเวรแก่ผู้ใด ไม่ทรงพระพิโรธโดยเหตุที่ไม่ควร และแม้จะทรงพระพิโรธก็ทรงขมเสียให้สงบได้

8. ความไม่เบียดเบียน (อวิหิงสา) คือ ทรงมีพระราชอัธยาศัยประกอบด้วยพระมหากรุณา ไม่ทรงก่อทุกข์หรือเบียดเบียนผู้อื่น ทรงปกครองประชานดังบิดาปกครองบุตร

9. ความอดทน (ขันติ) คือ การที่ทรงมีพระราชจริยานุวัตรอันอดทนต่อสิ่งทั้งปวง รักษาพระราชหฤทัย และพระอาการ พระกาย พระวาจา ให้เรียบร้อย

10. ความเที่ยงธรรม (อวิโรธนะ) คือ การที่ทรงตั้งอยู่ในขัตติยราชประเพณี ไม่ทรงประพฤติผิดจากพระราชจริยานุวัตร นิติศาสตร์ ราชศาสตร์ ไม่ทรงประพฤติให้คลาดจากความยุติธรรม ทรงอุปถัมภ์ยกย่องคนที่มีความชอบ ทรงบำราบคนที่ไม่มีความผิดโดย ปราศจากอำนาจอคติ 4 ประการ และไม่ทรงแสดงให้เห็นด้วยพระราชหฤทัยยินดีในร้าย

สรุป ทศพิธราชธรรม 10 จะได้รับความเคารพนับถือและความไว้วางใจจากประชาชน ประชาชนมีความรู้สึกที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชได้ทรงบำเพ็ญธรรมมีคุณธรรมสูง สมควรยึดเป็นแบบอย่างแนวทางให้ความเคารพนับถือและปฏิบัติตาม เมื่อเป็นเช่นนี้สังคมนั้นก็จะมีแต่ความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป

คุณธรรมทั้ง 10 ข้อนี้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับนักปกครองหรือหัวหน้าทุกระดับตั้งแต่ครอบครัวถึงประเทศชาติ หากนักปกครอง

มีคุณธรรมทั้ง 10 ข้อนี้ ก็จะสามารถพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นไป แต่ถ้านักปกครองไร้คุณธรรมทั้ง 10 ข้อแล้ว สังคมก็จะปั่นป่วน หาความสุขความเจริญได้ยาก

ทานของพ่อ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงให้ทานด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่หวังผลตอบแทน ซึ่งการให้ทานนั้นเป็นหนึ่งในบุญกิริยาวัตถุ 10 การให้ทานจึงเป็นการทำบุญอย่างหนึ่ง การให้ทานนั้นไม่ว่าจะให้แก่ใครก็ตามถือว่าเป็นทานทั้งสิ้น และได้บุญทั้งนั้น ทานที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงพระราชทานให้แก่พสกนิกรชาวไทยเสมอมาตลอดระยะเวลาการครองราชสมบัติ 70 ปี ประกอบด้วย ทาน 4 ประเภท คือ อามิสทาน อภัยทาน วิद्याทาน และธรรมทาน [6] โดยผ่านทางพระกรณียกิจ พระราชดำรัส และโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่าง ๆ นานับประการที่พระราชทานให้แก่พสกนิกรชาวไทย โดยทรงเห็นว่าคนคือกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติบ้านเมือง และการพัฒนาคนนั้นถือเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาดีระบบ คือ พุทธศักรม จิตใจ และปัญญา พร้อมทั้งการบูรณาการระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์ สังคม ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมของประชาชน [7] ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. อามิสทาน คือ การพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์วัตถุสิ่งของต่างๆ เป็นทาน เช่น ข้าว น้ำ ผ้า ยานพาหนะที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค เป็นต้น เพื่อให้พสกนิกรสามารถที่จะดำรงชีพในชีวิตประจำวันได้ ดังเช่นตัวอย่างโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ดังต่อไปนี้

- โครงการสาธารณสุข พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงห่วงใยในสุขภาพอนามัยของราษฎรยิ่งนัก โดยเฉพาะผู้ที่ทุข์ยากเจ็บป่วยแต่ไม่มีโอกาสจะได้รับการรักษา เนื่องจากไม่มีเงินและอยู่ห่างไกลโรงพยาบาลนอกจากนั้นยังปรากฏว่า แม้แต่ในโรงพยาบาลบางแห่งก็ยังมีขาดแคลนอุปกรณ์ที่จำเป็น ตลอดจนความรู้ทางการแพทย์ในบางเรื่อง ได้ทรงริเริ่มพระราชทานพระมหากรุณาธิคุณในด้านนี้ ตั้งแต่แรกเริ่มเสวยราชสมบัติ เมื่อพุทธศักราช 2494 ได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เพื่อสร้างอาคารสำหรับผลิตวัคซีนบี ซี จี เพื่อป้องกันวัณโรคให้แก่เด็ก เป็นอาคารที่มีลักษณะพิเศษ องค์กรอนามัย

โลกได้ส่งผู้เชี่ยวชาญมาตรวจการรื้อสร้างห้องปฏิบัติยาครอบครอบในเดือนกรกฎาคม พุทธศักราช 2497 กองวิทยาศาสตร์ สภาอากาศไทย ก็สามารถผลิตวัคซีน บี ซี จี ได้สำเร็จ [8]

- หน่วยทันตกรรมเคลื่อนที่พระราชทาน หน่วยทันตกรรมพระราชทานก่อกำเนิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2512 เมื่อพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงทราบว่าทันตแพทย์มีอยู่น้อยและจะมีอยู่ตามโรงพยาบาลประจำจังหวัดเท่านั้น หรือบางจังหวัดก็ไม่มีทันตแพทย์อยู่เลย ดังนั้นพระองค์จึงพระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์จัดซื้อรถยนต์ พร้อมอุปกรณ์และเครื่องมือทำฟัน และมีหัวหน้าทีมทันตแพทย์คอยจัดส่งทันตแพทย์อาสาสมัครออกช่วยเหลือ บำบัดโรคเกี่ยวกับฟัน ตลอดจนสอนการรักษาอนามัยของปากและฟันแก่เด็ก นักเรียน และประชาชนที่อยู่ในท้องที่ทุรกันดารโดยไม่คิดมูลค่า โดยได้รับความร่วมมือจากทันตแพทย์โรงพยาบาลต่าง ๆ ในการออกปฏิบัติการภาคสนาม [9]

- โครงการอบรมปฐมพยาบาลเบื้องต้น และการช่วยคลอดฉุกเฉิน โครงการพระราชดำริ สำหรับตำรวจจราจร เนื่องจากทรงเป็นห่วงพสกนิกรในเรื่องปัญหาการจราจร จึงพระราชทานแนวทางปฏิบัติให้แก่ตำรวจเพื่อเป็นแนวคิดไปใช้ในการช่วยเหลือพี่น้องประชาชน และพระราชทานทุนจากทรัพย์ส่วนพระองค์ในการจัดหาเครื่องมือเครื่องใช้รถจักรยานยนต์พร้อมอุปกรณ์อำนวยความสะดวก และพัฒนาบุคลากรเพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาจราจรอันจะบรรเทาความเดือดร้อนของพสกนิกรได้อย่างรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์และมีประสิทธิภาพ ได้ผลดียิ่งขึ้น โดยโครงการนี้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่วันที่ 6 กันยายน 2536 เรื่อยมา แต่นอกจากปัญหาที่เกิดจากสภาพการจราจรแล้ว ยังพบความเดือดร้อนของประชาชนซึ่งต้องการความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน เช่น การนำผู้ป่วย ผู้บาดเจ็บ หญิงใกล้คลอดส่งโรงพยาบาล รวมถึงการคลอดฉุกเฉิน ดังนั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจจราจรต้องได้รับการฝึกอบรมให้เกิดทักษะ ความรู้ ความชำนาญเกี่ยวกับการปฐมพยาบาลเบื้องต้นและการทำคลอดฉุกเฉิน เพื่อนำไปช่วยเหลือบรรเทาความเดือดร้อนให้กับประชาชน สำหรับการฝึกอบรม จะฝึกปฏิบัติการช่วยเหลือฉุกเฉินเบื้องต้น การช่วยชีวิตพื้นฐาน การฝึกและทดสอบปฏิบัติการช่วยชีวิตขั้นพื้นฐาน การป้องกันการแพร่กระจายเชื้อโรค การช่วยเหลือการคลอดในสถานการณ์ต่าง ๆ และการดูแลทารกแรกคลอดก่อนนำส่งโรงพยาบาล [8]

- โครงการด้านการจราจร และโครงการตำรวจจราจรในพระราชดำริ เกี่ยวกับการขยายถนนคอขวดจุดต่าง ๆ เนื่องด้วยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงคำนึงถึงสภาพการจราจรในกรุงเทพมหานครและเมืองใหญ่ ๆ ทั่วประเทศได้ก่อให้เกิดปัญหาหมอกพิษทางอากาศ และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมรวมทั้งมีผลกระทบต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตของครอบครัวแบบไทย โดยมีสาเหตุสำคัญจากปริมาณรถยนต์ที่เพิ่มขึ้น ขาดระบบขนส่งมวลชนที่ดี ขาดระบบโครงข่ายคมนาคมที่มีประสิทธิภาพ ขาดวินัยและการไม่เคารพกฎจราจร พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงเข้าใจความทุกข์ของราษฎรอยู่ตลอดเวลา จึงทำให้มีโครงการแก้ไขปัญหารถจราจรตามแนวพระราชดำรินี้ เพื่อช่วยบรรเทาปัญหาจราจรอย่างต่อเนื่องตลอดมา พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ได้พระราชทานทุนทรัพย์ส่วนพระองค์ จำนวน 23 ล้านบาท แก่กรมตำรวจ ในสมัยนั้นให้จัดหารถนำขบวนให้แก่ประชาชน เพื่อแก้ปัญหารถจราจรในช่วงโมงเร่งด่วน

นอกจากนี้ ตำรวจจราจรในโครงการพระราชดำรินี้ ต้องผ่านการอบรมการปฐมพยาบาลเบื้องต้น เพื่อช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับบาดเจ็บหรือมีอาการเจ็บป่วยฉุกเฉิน ก่อนถึงโรงพยาบาลด้วย โดยโครงการจราจรพระราชดำริเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2536 พบว่า ในช่วงเวลาเร่งด่วนเช้าและเย็น มักมีผู้ป่วย ผู้บาดเจ็บ หรือหญิงใกล้คลอด ต้องเดินทางไปโรงพยาบาล แต่มักพบกับหารอดติดขัดอย่างหนัก ทำให้บางครั้งต้องเกิดความสูญเสีย เนื่องจากส่งไปรักษาตัวที่โรงพยาบาลไม่ทันนับตั้งแต่มีโครงการเกิดขึ้น เจ้าหน้าที่ตำรวจโครงการพระราชดำริได้ให้ความช่วยเหลือประชาชนในกรณีต่าง ๆ ทั้งทำคลอด และช่วยผู้ได้รับบาดเจ็บจากอุบัติเหตุ จนสามารถลดอัตราการสูญเสียที่เกิดขึ้นได้ที่ผ่านมา “ตำรวจจราจรโครงการพระราชดำริ” ได้ปฏิบัติหน้าที่และทำการช่วยเหลือ ทั้งทำคลอดและนำหญิงใกล้คลอดส่งโรงพยาบาลกว่า 60 ราย นำผู้ป่วยหรือผู้บาดเจ็บส่งโรงพยาบาลกว่า 100 ราย รวมถึงการช่วยเหลือเกี่ยวกับรถยนต์อีกเกือบ 300 ครั้ง กลายเป็นภาพประทับใจแก่ผู้พบเห็น [10]

ทั้งนี้ขออัญเชิญพระบรมราชาบาทที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำรัสแก่ผู้สำเร็จการศึกษาสาขาแพทยศาสตร์ตอนหนึ่ง ซึ่งมีความว่า

“จึงใคร่ขอร้องให้ทุก ๆ คน ตั้งใจ และพยายามปฏิบัติหน้าที่ให้ได้ผลสมบูรณ์จริง ๆ อย่าปล่อยให้กำลังของชาติต้องเสื่อมถอยลงเพราะประชาชนเสียสุขภาพอนามัย”

2. ภัยทันท คือ การพระราชทานเสรีภาพอันเป็นหัวใจแห่งมนุษย์ หรือการให้ชีวิตเป็นทาน รวมทั้งการปล่อยวางความโกรธให้หมด ไปจากใจ เลิกพยาบาท ให้อภัยกัน เพื่อสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข ไม่แบ่งแยกกัน ดำรงอยู่โดยใช้หลักคุณธรรมในการพัฒนาชาติบ้านเมืองให้คงอยู่ ดังเช่นพระราชดำรัส ดังต่อไปนี้

- พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระราชทานแนวทางดำเนินงานแก่เจ้าหน้าที่เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ราษฎร และเป็นการให้ความช่วยเหลือไปด้วย “ไม่กดขี่” ประชาชน และต้องทำไปพร้อม ๆ กับการพัฒนา ดังพระราชดำรัสที่พระราชทานแก่ตำรวจภูธรชายแดน เขต 5 ณ ค่ายดาราวิเศษ จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2513 ความตอนหนึ่งว่า

“...ส่วนที่สำคัญมากก็คือ จะต้องทำให้ประชาชนในท้องที่ไว้ใจและไม่เป็นเหยื่อแก่ฝ่ายตรงกันข้ามนั้นเป็นส่วนสำคัญที่สุด เพราะว่าเราต้องทำด้วยการพัฒนา ด้วยการช่วยเหลือให้อยู่ในจิตใจของพวกเขาและเหตุที่ว่า ทำไมวันนี้จึงเออลิงของมาเป็นจำนวนมากมาฝากไว้ที่กองกำกับนี้ สำหรับตำรวจชายแดนเขต 5 ได้ใช้ ได้บริโภค อีกส่วนหนึ่งสำหรับงานพัฒนานี้ คือ งานช่วยให้ประชาชนเห็นว่าผู้ที่อยู่ในเครื่องแบบไม่ใช่คนเลว ไม่ใช่คนที่จะไปบีบบังคับ แต่เป็นคนที่จะทำให้เขาเห็นว่าเป็นผู้ที่เปี่ยมมนุษยธรรมเหมือนกัน ประเทศไทยทั้งประเทศนี้ทางราชการเสียชื่อเสียงไปมากก็เพราะว่ามีข้าราชการบางส่วนที่อยู่ในส่วนภูมิภาคได้ทำตัวเป็นผู้ยิ่งใหญ่ ไปกดขี่ประชาชน ไปเอาเปรียบประชาชน ถ้าเป็นเช่นนี้ ประชาชนก็บอกว่า ทางราชการหรืออย่างที่เรารู้จักว่าทางกฎหมายไปข่มขู่เขา เขาไม่ได้เกลียดชาติบ้านเมืองแต่เขาเกลียดกฎหมาย เมื่อเกลียดกฎหมายแล้วคนที่เถรตรงตามกฎหมายนี้ก็จะต้องบอกว่าพวกนี้คือก่อการร้าย นับอย่างนี้แล้ว ประเทศไทยมีผู้ก่อการร้าย 80 เปอร์เซนต์ แต่ว่าความจริง ผู้ก่อการร้ายแท้ ๆ มีเท่าไรไม่ถึง 1 เปอร์เซนต์ และแม้จะเป็นในท้องที่ที่มีผู้เห็นว่ามีการก่อการร้าย ก็คงไม่ถึง 5 เปอร์เซนต์” [16]

- พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช จึงทรงให้ความสำคัญแก่ “ผู้ใช้กฎหมาย” เป็นอย่างมากดังจะเห็นได้จากพระบรมราโชวาทที่พระราชทานให้แก่ผู้สำเร็จราชการศึกษาวิชานิติศาสตร์ ตามสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ตลอดมา ดังเช่นพระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะกรรมการจัดงานวัน “นิติศาสตร์จุฬา” ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน วันพฤหัสบดีที่ 13 มีนาคม 2512 ทรงเตือนนักกฎหมายและนักปกครอง ดังความตอนหนึ่งว่า

“...กฎหมายกับความเป็นอยู่ที่แท้จริงอาจขัดกัน และในกฎหมายก็มีช่องโหว่มีใช้น้อย เพราะเราปรับปรุงกฎหมายและการปกครองโดยอาศัยหลักการของต่างประเทศ โดยมีได้คำนึงถึงความเป็นอยู่ของประชาชนว่าที่ใดควรเป็นอย่างไร ร้ายกว่านั้นก็ไม่คำนึงถึงว่าการปกครองของทางราชการ บางทีไปไม่ถึงประชาชนด้วยซ้ำ จึงทำให้ประชาชนต้องตั้งกฎหมายของตนเอง ซึ่งไม่ได้หมายความว่าเลว แต่มีบางสิ่งบางอย่างขัดกับกฎหมายของบ้านเมือง เช่นอย่างทางแถวจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เมื่อปีสองปีมานี้ มีเจ้าหน้าที่เข้าไปในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง ซึ่งชาวบ้านเป็นผู้อพยพย้ายมาจากจังหวัดนครศรีธรรมราช มาตั้งหมู่บ้านอยู่ใกล้ขอบป่าสงวน คือเรียกว่าลี้เข้าไปในป่าสงวนบ้าง คนเหล่านั้นเข้าทำมาหากินและอยู่กันด้วยความเรียบร้อย หมายความว่ามีการปกครองหมู่บ้านของตนเอง ไม่มีโจรไม่มีผู้ร้าย มีการทำมาหากินที่เรียบร้อย ขาดแต่อย่างเดียวคือนายอำเภอหรือเจ้าหน้าที่จะเป็นประชาธิปไตย ซึ่งแท้จริงเขาเป็นประชาธิปไตยยิ่งกว่าที่จะเอานายอำเภอหรือเจ้าหน้าที่ เขาก็เลยไม่เป็นประชาธิปไตยและปรากฏว่ากลายเป็นผู้ร้ายจวน ๆ จะเป็นผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ เราไม่ได้ปรารถนาเลยที่จะให้มีผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย แต่เราก็สร้างขึ้นมาจากโดยไปชี้หน้าชาวบ้านที่เขาปกครองตนเองดีแล้ว เรียบร้อยดีแล้ว เป็นประชาธิปไตยอย่างดียวชอบแล้ว ว่าบุกรุกเข้ามาอยู่ในป่าสงวน และขับไล่ให้เขาย้ายออกไปคนเหล่านั้นเขาทำการทำงานเข้มแข็ง ทำงานดีตลอดเวลาหลายปีมาแล้วจากจังหวัดนครศรีธรรมราชไม่เคยทำลายป่า” [16]

- พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงชี้ให้เห็นถึงสาเหตุประการหนึ่งที่ประชาชนไม่ได้รับความเป็นธรรมคือบทบัญญัติของกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ดังความตอนหนึ่งว่า

“...แต่บังเอิญกฎหมายบอกว่าป่าสงวนนั้นใครบุกรุกไม่ได้

เขาจึงเดือดร้อน ปาสงวนนั้นเราขีดเส้นแบบแผนที่ เจ้าหน้าที่จะไปถึงได้หรือไม่ก็ช่าง และส่วนมากก็ปรากฏว่าเจ้าหน้าที่ไม่ได้ไป ดังนั้นราษฎรจะทราบได้อย่างไรว่าที่ที่เขาอาศัยอยู่เป็นป่าสงวน และเมื่อเราถือว่าเขาเป็นชาวบ้าน ก็ไปกดหัวเขาว่าเขาต้องทราบกฎหมาย แต่กฎหมายอย่างนี้เป็นแต่เพียงขีดเส้นทับเขาไม่ใช่กฎหมายแท้ที่เป็นกฎหมายก็เพราะพระราชบัญญัติป่าสงวนเป็นกฎหมาย ซึ่งจะให้เขาทราบเองเป็นไปไม่ได้ เพราะทางฝ่ายปกครองไม่ได้นำกฎหมายนั้นไปแจ้งแก่เขา สมัยโบราณจะให้ทราบเรื่องอันใดเขาต้องตีกลอง ประกาศด้วยปากหน่อยเดียวก็เหมือนยังไม่มีกฎหมาย จึงไม่ใช่เรื่องที่จะไปว่าเขาว่าไม่ทราบกฎหมาย ประชาชนย่อมทราบแต่ว่าการปกครองไม่ดี และโดยประการนี้จึงทำให้เกิดการปะทะกันระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่กฎหมายเพราะต่างคนต่างมีผิดมีถูกด้วยกันอยู่ ทางประชาชนก็ว่าการเข้ามาทำกินเป็นกฎหมาย ที่นี้เมื่อขัดกันก็เกิดความเดือดร้อนทั้งสองฝ่าย” [11]

จากสภาพปัญหาดังกล่าวพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงย้ายเตือนถึงการใช้นิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ว่าจะต้อง “พอสมควร” ทรงขอให้มีความยืดหยุ่น คือ ยืดหยุ่นในทางที่ดี การใช้กฎหมายต้องพิจารณาให้รอบคอบ และพระราชทานแนวทางดำเนินงานที่ถูกต้องเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะผู้ที่เป็น “นักกฎหมาย” ได้ตระหนักถึงสภาพปัญหาที่แท้จริงและหนทางแก้ไขที่ถูกต้อง เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ราษฎร

3. วิทยาทาน คือ การพระราชทานพระราชดำริอันก่อให้เกิดสติปัญญาและพัฒนาชาติ และให้คำแนะนำสั่งสอนที่ดี ที่มีประโยชน์ในการดำเนินชีวิต ดังเช่นตัวอย่างโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ดังต่อไปนี้

- โครงการสหกรณ์ทางการเกษตรเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรให้รู้จักประกอบการพาณิชย์ด้วยตนเอง ไม่ต้องขายผลิตผลให้พ่อค้าคนกลางมีพระบรมราโชบายให้เกษตรกรรวมตัวกัน จัดตั้งหมู่บ้านสหกรณ์การเกษตร เมื่อมีหมู่บ้านสหกรณ์แล้วก็มีกรมพัฒนาดำเนินการขึ้น ๆ ซึ่งราษฎรร่วมกันจัดทำขึ้น เช่น สร้างถนน พัฒนาแหล่งน้ำ บำรุงดินฝักอาชีพต่าง ๆ สร้างโรงงานสำหรับผลิตผลิตผลขึ้นในหมู่บ้าน สหกรณ์การเกษตรแห่งแรกคือสหกรณ์การเกษตรหุบกะพง จดทะเบียนเมื่อวันที่ 12 สิงหาคม พุทธศักราช 2518 จัดเป็นศูนย์สาธิตสหกรณ์ หลังจากนั้นก็มีศูนย์

สาธิตเกิดขึ้นอีกหลายแห่ง นอกจากทำการเกษตรแล้วสมาชิกสหกรณ์ยังได้ประกอบอุตสาหกรรมในครอบครัว ซึ่งได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ โดยทรงตั้งมูลนิธิศิลปาชีพขึ้น เพื่อฝึกอบรม และจำหน่ายผลิตผลทั้งในประเทศและต่างประเทศ [12]

- โครงการปลูกหญ้าแฝก การชะล้างพังทลายของดินเป็นปัญหาที่สำคัญอย่างหนึ่งของประเทศ มีผลต่อความเสื่อมโทรมของทรัพยากรดิน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการป้องกันและแก้ไขปัญหานี้ จึงพระราชทานพระราชดำริให้มีการนำหญ้าแฝกมาใช้ในการอนุรักษ์ดินและน้ำ เพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายของดินและปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น เนื่องจากหญ้าแฝกเป็นพืชที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ง่าย มีรากที่ยาว แฝกจะจายลงไปดินตรง ๆ เป็นแนว และง่ายต่อการรักษา เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2534 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระราชดำริเป็นครั้งแรกให้หน่วยงานต่าง ๆ ทำการศึกษา ทดลองและดำเนินการปลูกหญ้าแฝกเพื่อเป็นการป้องกันการชะล้างพังทลายของดินและเพื่อประโยชน์อื่น ๆ หน่วยงานทั้งหลายจึงได้รับสนองพระราชดำริตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา โดยมีสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) เป็นผู้ประสานงาน [13]

- โครงการพระดาบส เป็นโครงการฝึกอบรมอาชีพทางการช่างต่าง ๆ เริ่มดำเนินการเมื่อเดือนสิงหาคม พุทธศักราช 2519 เป็นการจัดการศึกษานอกระบบทำนองเดียวกับสำนักพระดาบสในสมัยโบราณ สำนักพระดาบสปัจจุบันตั้งอยู่ที่ถนนสามเสน ตรงกันข้ามกับหอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร เปิดสอนวิชาช่างวิทยุ ช่างไฟฟ้าขึ้นก่อน แล้วขยายเป็นช่างเครื่องยนต์ ช่างประปา ฯลฯ ผู้เข้าเรียนไม่จำกัดด้วยเพศวุฒิ และฐานะของครอบครัว ครูเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งอาสาสมัครสอนโดยศรัทธาในการให้ความรู้เป็นวิทยาทาน เมื่อนักเรียนเรียนจบหลักสูตรแล้ว ก็ได้เปิดรับงานช่างต่าง ๆ เป็นการหารายได้ให้แก่นักเรียนในรูปของสหกรณ์ โดยนักเรียนไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นค่าอาหาร ที่อยู่ อาศัยเสื้อผ้า วัสดุอุปกรณ์การฝึกอบรมนักเรียนที่เรียนจบแล้ว

สามารถประกอบอาชีพของตนเองได้ [14]

- โครงการศูนย์การศึกษาการพัฒนา อันเนื่องมาจากพระราชดำริ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการส่งเสริมความรู้ในเรื่องการทำเกษตรอย่างมีหลักวิชาและใช้เทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่ ซึ่งจะช่วยให้อาชีพเกษตรกรมีความสามารถในการผลิต พระองค์ทรงเน้นถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการเผยแพร่ความรู้การทำเกษตรอย่างมีหลักวิชา ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่ไปสู่เกษตรกรด้วยวิธีการที่เข้าใจได้ง่าย และสามารถนำไปปฏิบัติที่เป็นจริงได้ จึงพระราชทานพระราชดำริให้ดำเนินการจัดตั้ง “ศูนย์ศึกษาการพัฒนา” ขึ้นในทุกภูมิภาค เพื่อเป็นศูนย์รวมของการศึกษาค้นคว้าในด้านการพัฒนาแขนงต่างๆ เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ราษฎรในการทำเกษตรอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง [13]

- โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาคิชฌกูฏ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ศูนย์ศึกษาเขาคิชฌกูฏ ได้ดำเนินการตามแนวพระราชดำริ เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมการศึกษา ทดลอง วิจัย และการพัฒนาปรับปรุงพื้นที่ดินทรายจัดเพื่อเกษตรกรรม ซึ่งมีรูปแบบการให้บริการแบบเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียว โดยให้บริการแก่ประชาชนและเกษตรกรที่เข้ามาศึกษาหาความรู้ ณ ที่แห่งเดียวในทุกสาขาวิชาชีพ [12]

- โครงการศูนย์ศึกษาพิบูลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระราชดำริให้ศูนย์ศึกษาฯ แห่งนี้ ศึกษาการปลูกยางพารา การพัฒนาการทำสวนยางตามหลักวิชาการ และศึกษาพัฒนาอุตสาหกรรมยางธรรมชาติครบวงจร เพื่อทำให้ผลผลิตมีมูลค่าเพิ่มขึ้นและเป็นประโยชน์ในทางอุตสาหกรรม โดยมีการจัดสร้างโรงงานผลิตภัณฑ์ยางขนาดเล็ก และโรงงานแปรรูปยางขึ้น ณ ศูนย์ศึกษาฯ แห่งนี้ [12]

ทั้งนี้ขอเชิญพระบรมราชโองการที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำรัสพระราชทานแก่ข้าราชการพลเรือน ตอนหนึ่ง ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน วันที่ 30 มีนาคม พุทธศักราช 2543 ซึ่งมีความว่า “ข้าราชการผู้ปฏิบัติบริหารงานของแผ่นดิน จะต้องตั้งใจปฏิบัติหน้าที่โดยเต็มกำลังความสามารถ ด้วยอุทิศตน ด้วยความเข้มแข็งเสียสละ และระมัดระวังให้การทุกอย่างในหน้าที่เป็นไปอย่าง

ถูกต้อง และเที่ยงตรงเป็นกลาง ด้วยความระลึกรู้ตัวอยู่เสมอว่าการปฏิบัติตัวปฏิบัติงานของตนมีผลเกี่ยวเนื่องถึงประโยชน์ส่วนรวมของบ้านเมืองและของประชาชนทุกคน...”

4. ธรรมทาน คือ การทรงเสียสละพระกำลังในการปกครองแผ่นดิน และให้คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม และของชาติมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง [14] ดังเช่นตัวอย่างโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ดังต่อไปนี้

- โครงการพัฒนาแหล่งน้ำ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงสนพระราชหฤทัยในการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเพาะปลูกและการชลประทาน เนื่องจากปัญหาเรื่องปริมาณน้ำไม่เพียงพอกับความต้องการของพืช ส่งผลให้พืชที่เพาะปลูกไม่ให้ผลผลิตดีเท่าที่ควร โครงการพัฒนาแหล่งน้ำจึงเป็นการเข้าไปช่วยเหลือผู้ที่เสียประโยชน์และจัดให้ทางราชการสามารถเข้าไปพัฒนาที่ดินและแหล่งน้ำโดยไม่ต้องจัดซื้อโดยพระราชโอรยาที่จะให้ประชาชนมีความรัก ความหวงแหน ดูแลรักษาส่งที่มีประโยชน์แก่พวกเขาเอง [15]

- โครงการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้พัฒนาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อที่จะให้พสกนิกรชาวไทยได้เข้าถึงทางสายกลางของชีวิตและเพื่อคงไว้ซึ่งทฤษฎีของการพัฒนาที่ยั่งยืน ทฤษฎีนี้เป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตซึ่งอยู่ระหว่างสังคมระดับท้องถิ่นและตลอดระดับสากล จุดเด่นของแนวปรัชญานี้คือ แนวทางที่สมดุลโดยชาติสามารถทันสมัย และก้าวสู่ความเป็นสากลได้ โดยปราศจากการต่อต้านกระแสโลกาภิวัตน์ และการอยู่รวมกันของทุกคนในสังคม [12]

- โครงการคลินิกเกษตรเคลื่อนที่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ขอพระราชทานุญาตจัดทำโครงการคลินิกเกษตรเคลื่อนที่กราบบังคมทูลถวาย สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร พระองค์ทรงรับโครงการดังกล่าวไว้ในพระราชานุเคราะห์ เพื่อสร้างแหล่งบริการความรู้เฉพาะด้านกับเกษตรกร ส่งเสริมความรู้ด้านเทคโนโลยีการเกษตรหรือนวัตกรรมที่เหมาะสมที่จะช่วยเพิ่มผลผลิตและสร้างแรงจูงใจในการกระตุ้นเศรษฐกิจการผลิตภาคการเกษตร [12]

- โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการประมง พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชโปรดเกล้าฯ ให้กรมประมงเริ่มรณรงค์ส่งเสริมการเลี้ยงปลาในบ่อแก่ประชาชน

ซึ่งถือเป็นโครงการส่งเสริมครั้งแรกของกรมประมง ซึ่งนับว่าเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของไทยทำให้ประชาชนคนไทยได้เรียนรู้ และสนใจการเลี้ยงปลาขึ้นอย่างกว้างขวางทั่วประเทศ หลังจากพระองค์ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ดำเนินกิจกรรมด้านการส่งเสริมการสาธิตเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ส่งเสริมให้ราษฎรรู้จักการอนุรักษ์ การจัดการและการพัฒนาการประมงในแหล่งน้ำในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ [12]

- โครงการฝนหลวง ด้วยสายพระเนตรที่ยาวไกล และความอัจฉริยะภาพของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่ช่วยบรรเทาความทุกข์ยากของพสกนิกรในท้องถิ่น ทุรกันการที่ประสบปัญหาขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค และเพื่อการเกษตรกรรมอันเนื่องมาจากภาวะความแห้งแล้ง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ จัดตั้งโครงการฝนหลวงเพื่อช่วยเหลือประชาชนในท้องถิ่นที่ห่างไกล [16]

- โครงการแก้มลิง เป็นแนวคิดในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เพื่อแก้ปัญหาอุทกภัย โดยพระองค์ทรงตระหนักถึงความรุนแรงของอุทกภัยที่เกิดขึ้นในกรุงเทพมหานคร เมื่อปีพุทธศักราช 2538 จึงมีพระราชดำริ “โครงการแก้มลิง” ขึ้น เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2538 โดยให้จัดหาสถานที่เก็บกักน้ำตามจุดต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานคร เพื่อรองรับน้ำฝนไว้ชั่วคราว เมื่อถึงเวลาที่คลองพอจะระบายน้ำได้จึงค่อยระบายน้ำจากส่วนที่กักเก็บไว้ออกไป จึงสามารถลดปัญหาน้ำท่วมได้ [13]

ทั้งนี้ นอกจากโครงการแก้มลิงจะมีขึ้นเพื่อช่วยระบายน้ำ ลดความรุนแรงของปัญหาน้ำท่วมในพื้นที่กรุงเทพมหานครและบริเวณใกล้เคียงแล้ว ยังเป็นการช่วยอนุรักษ์น้ำและสิ่งแวดล้อมอีกด้วย โดยน้ำที่ถูกกักเก็บไว้ เมื่อถูกระบายสู่คลองจะไปบำบัดน้ำหน้าเสียให้เจือจางลง และในที่สุดน้ำเหล่านี้จะผลัดคืนน้ำเสียให้ระบายออกไปได้

- โครงการป่าไม้สาธิต ในฤดูร้อนของเกือบทุกปี พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานไปประทับ ณ วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เมื่อเสด็จพระราชดำเนินผ่านอำเภอยาย่าง จังหวัดเพชรบุรี ได้ทอดพระเนตรเห็นต้นยาง (Kipterocarpus Altus Roxb) ขนาดใหญ่ขึ้นอยู่ตามธรรมชาติเป็นจำนวนมาก จึงมีพระราชดำริที่จะสงวนพื้นที่ป่ายางนาไว้ให้

เป็นส่วนสาธารณะ และเพื่อสงวนพันธุ์ยางนาไม่ให้สูญพันธุ์ เนื่องจากมีการตัดมาใช้ประโยชน์เป็นจำนวนมาก แต่ไม่สามารถดำเนินการจัดถวายเป็นพระราชประสงค์ได้ เนื่องจากมีราษฎรถือครองเป็นที่อยู่อาศัยและที่ทำมาหากิน จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าหน้าที่สำนักพระราชวังเก็บเมล็ดยางนาในเดือนเมษายน ปีพุทธศักราช 2504 โดยส่วนหนึ่งนำไปเพาะใต้ต้นแคบ้าน ในบริเวณพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน และอีกส่วนหนึ่งได้ทรงทดลองเพาะเมล็ดด้วยพระองค์เองในกระถางบนดาดฟ้าพระตำหนักเปี่ยมสุขวังไกลกังวล เมื่อกาลล่วงถึงสองฤดูอายุได้ 4 เดือน ในวันที่ 28 กรกฎาคม พุทธศักราช 2504 ซึ่งตรงกับวันคล้ายวันประสูติของสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าศิริราชกกุธภัณฑ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าศิริราชกกุธภัณฑ์ ได้ทรงปลูกไม้ยางนาลงในแปลงโครงการป่าไม้สาธิต โดยได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ข้าราชการบริพาร คณาจารย์ และนิสิตคณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ร่วมปลูกไม้ยางนา จำนวน 1,096 ต้น ในเนื้อที่ประมาณ 4 ไร่ 1 งาน โดยใช้ระยะปลูก 2.50 ตารางเมตร ต่อมาในปีพุทธศักราช 2508 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมป่าไม้ร่วมกับ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์หาพันธุ์ไม้ต่าง ๆ ในประเทศไทย อาทิ หวาย หว่า มะเดื่อ ไทร ฯลฯ มาปลูกเพิ่มเติมในลักษณะป่าไม้สาธิต เพื่อเป็นการจำลองป่าในภาคต่าง ๆ ของประเทศมาไว้ให้ผู้สนใจเข้ามาศึกษาหาความรู้ได้ การดำเนินงาน กรมป่าไม้เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบ โดยมีการศึกษาอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับการเจริญเติบโตของต้นไม้ภายในแปลงป่าไม้สาธิต นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้คณาจารย์ และนิสิตคณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ทำการปลูกต้นไม้เพิ่มเติมเป็นประจำทุกปี โดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จเป็นองค์ประธาน [17]

- โครงการสวนพระองค์สวนจิตรลดา พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะช่วยเหลือเกษตรกรให้สามารถพึ่งตนเองได้ ทรงพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ ดำเนินการทางด้านเกษตรต่าง ๆ เพื่อเป็นตัวอย่างและเป็นแหล่งความรู้ ทรงทุ่มเทเพื่อการศึกษาวิจัย เพื่อการพัฒนาโดยเฉพาะการทดลองเกี่ยวกับการผลิตข้าว

อย่างครบวงจร ภายในบริเวณพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน [18] ซึ่งเป็นโครงการที่มุ่งพัฒนาและหาแนวทางการแก้ปัญหาความยากจน ความเดือดร้อนของพสกนิกรไทย ซึ่งเน้นให้ภาคประชาชนเป็นพลังขับเคลื่อนที่สำคัญที่สุดในการแก้ปัญหาความยากจน โดยใช้หลักการพัฒนาที่มีพื้นที่เป็นตัวตั้งและทุกฝ่ายในพื้นที่ประสานความร่วมมือกัน และทุกฝ่ายซึ่งอยู่นอกพื้นที่ควรประสานความร่วมมือในการเข้าไปสนับสนุนการแก้ปัญหาความยากจนซึ่งดำเนินการโดยฝ่ายที่อยู่ในพื้นที่ [19]

- กังหันน้ำชัยพัฒนา พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงห่วงใยในความเดือดร้อนทุกข์ยากที่เกิดขึ้นนี้ ได้เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรสภาพน้ำเสียในพื้นที่หลายแห่งหลายครั้ง ทั้งในเขตกรุงเทพมหานคร ปริมณฑล และต่างจังหวัด พร้อมทั้งพระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับการแก้ไขน้ำเน่าเสีย ในระยะแรกระหว่างปี พ.ศ. 2527 - 2530 ทรงแนะนำให้ใช้น้ำที่มีคุณภาพดีช่วยบรรเทาน้ำเสียและวิธีการกรองน้ำเสียด้วยผักตบชวาและพืชน้ำต่าๆ ซึ่งก็สามารถช่วยแก้ไขปัญหานี้ได้ในระดับหนึ่ง

ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2531 เป็นต้นมา สภาพความเน่าเสียของน้ำบริเวณต่างๆ มีอัตราแนวโน้มรุนแรงมากขึ้น การใช้วิถีธรรมชาติไม่อาจบรรเทาความเน่าเสียของน้ำอย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงขอพระราชทานพระราชดำริให้ประดิษฐ์เครื่องกลเติมอากาศแบบประหยัดค่าใช้จ่ายสามารถผลิตได้เองในประเทศ ซึ่งมีรูปแบบ “ไทยทำไทยใช้” โดยทรงได้แนวทางจาก “หลูก” ซึ่งเป็นอุปกรณ์วิดน้ำเข้านาอันเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นจุดคิดค้นเบื้องต้น และทรงมุ่งหวังที่จะช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาลในการบรรเทาน้ำเน่าเสียอีกทางหนึ่งด้วย การนี้จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มูลนิธิชัยพัฒนาสนับสนุนงบประมาณ เพื่อการศึกษาและวิจัยสิ่งประดิษฐ์ใหม่นี้ โดยดำเนินการจัดสร้างเครื่องมือบำบัดน้ำเสียร่วมกับกรมชลประทาน ซึ่งได้มีการผลิตเครื่องกลเติมอากาศขึ้นในเวลาต่อมา และรู้จักกันแพร่หลายทั่วประเทศในปัจจุบันคือ “กังหันน้ำชัยพัฒนา” และนำมาใช้ในการปรับปรุงคุณภาพน้ำตามสถานที่ต่าง ๆ ทั่วทุกภูมิภาค [20]

ด้วยพระปรีชาญาณ และพระเมตตาคุณของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชที่ทรงห่วงใยพสกนิกรของพระองค์ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริจึงเกิดขึ้น และ

ช่วยบรรเทาวิกฤตความเดือดร้อนจากปัญหาน้ำแล้ง น้ำท่วม น้ำเน่าเสีย และภัยพิบัติต่าง ๆ ทั่วทุกภูมิภาคให้เบาบางลงไปได้ โดยอาศัยเพียงแค่วิธีการทางธรรมชาติ ธรรมชาติบำบัดธรรมชาติ และการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นจากภัยธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น เพื่อให้เกิดผลต่อสภาวะการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์และทรงประสิทธิภาพสูงสุด

สรุป

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชได้ทรงบำเพ็ญทานเพื่อพสกนิกรของพระองค์มาโดยตลอด ทั้งที่เป็น อามิสทาน อกภัยทาน วิทยาทาน และธรรมทานคือการให้สิ่งของ และการให้คำแนะนำ พระราชกรณียกิจในการบำเพ็ญทานของพระองค์สอดคล้องกับราชสังคหวัตถุข้อที่ 1 คือ สัสสมณะ หมายถึง ความฉลาดในการบำรุงพืชพันธุ์ธัญญาหาร ส่งเสริมการเกษตร [1] โครงการพัฒนาชนบทโครงการแรกเกิดขึ้นในปี 2495 โดยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชพระราชทานรถบูลโดเซอร์ให้หน่วยตำรวจตระเวนชายแดนไปสร้างถนนเข้าไปยังบ้านห้วยมงคล ตำบลหินเหล็กไฟ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อให้ประชาชนสามารถใช้เดินทางและนำผลผลิตจากไร่ นา ออกไปขายที่ตลาดได้สะดวกขึ้น

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงส่งเสริมการเกษตรด้วยโครงการฝนหลวงที่คนไทยทุกคนนี้รู้จักกันดี โครงการนี้ถือกำเนิดขึ้นมาจากแนวพระราชดำริที่ได้จากการเสด็จเยี่ยมราษฎรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเมื่อ พ.ศ. 2498 ดังพระราชบันทึกตอนหนึ่งว่า “ขณะ นั้นข้าพเจ้าได้ทรงเห็นทุ่งฟ้า และพบว่าไม่มีเมฆจำนวนมาก แต่เมฆเหล่านั้นพัดมาพื้นที่แห้งแล้งไป วิธีแก้ไขอยู่ที่ว่าจะทำอย่างไร ที่จะทำให้เมฆเหล่านั้นตกลงมาเป็นฝนในท้องที่นั้น ความคิดนั้นเป็นจุดเริ่มต้นของโครงการทำฝนเทียม ซึ่งประสบความสำเร็จในอีก 2 - 3 ปี ต่อมาในภายหลัง” ปัจจุบันมีโครงการพระราชดำริที่เกิดจากพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชที่มีต่อพสกนิกรของพระองค์กว่า 4,000 โครงการ โครงการเหล่านี้คือตัวอย่างของการบำเพ็ญทศพิธราชธรรมข้อที่ 1 คือ ทานในส่วนที่เป็นอามิสทานคือการให้สิ่งของ

นอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ยังได้ทรงบำเพ็ญวิทยาทานและธรรมทานอย่างต่อเนื่อง

ตัวอย่างสำคัญแห่งการบำเพ็ญวิทยาทานที่ทั่วโลกยกย่องคือปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นปรัชญาที่ถึงแนวทางปฏิบัติหรือวิธีการ และผลของการกระทำบนพื้นฐานความสมดุลพื้นฐานในการพัฒนาบนทางสายกลางที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนพร้อมรับและการก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ [21] และกึ่งหันหน้าชัยพัฒนาโดยเฉพาะกึ่งหันหน้าชัยพัฒนาเป็นสิ่งประดิษฐ์เพื่อบำบัดน้ำเสียด้วยวิธีเติม อากาศซึ่งเกิดจากพระปรีชาสามารถและพระราชดำริของพระองค์ ในการบำเพ็ญธรรมทานต่อพสกนิกรนั้น พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงสอดแทรกธรรมไว้ในพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสอยู่เสมอ ดังพระบรมราโชวาท พระราชทานแก่นักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น วันที่ 20 เมษายน 2521 ความตอนหนึ่งว่า “คนเราจะเอาแต่ได้ไม่ได้ คนเราจะต้องรับและจะต้องให้ หมายความว่าต่อไป และเดี๋ยวนี้ด้วยเมื่อรับสิ่งของใดมา ก็จะต้องพยายามให้ ในการให้นั้น ให้ได้โดยพยายามที่จะสร้างความสามัคคีให้หมู่คณะ และในชาติ ทำให้หมู่คณะและชาติประชาชนทั้งหลายมีความไว้ใจซึ่งกันและกันได้ ช่วยที่ไหนได้ก็ช่วย ด้วยจิตใจที่เผื่อแผ่โดยแท้” [14] ยิ่งไปกว่านั้น พระองค์ยังได้ทรงพระราชนิพนธ์หนังสือธรรมโดยตรง นั่นคือพระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนก พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ ระบุว่า “หนังสือเรื่องนี้เป็นที่รักของข้าพเจ้าเอง เป็นสิ่งที่เห็นว่ามีค่าสำคัญและโดยที่เป็นผู้ที่สร้างขึ้นมา ถ้าไม่มีตัวเราเอง มีแต่ขาดแล้วก็มีแต่ขาดภาษาไทยที่แปลมาจากภาษาบาลี มีแต่ขาดกอาจจะเป็นภาษาอังกฤษที่เขาแปลมาจากภาษาบาลี ใครไปอ่านก็ไม่รู้เรื่องและไม่มีความหมายอะไรมากนัก” เป็นพระราชนิพนธ์ที่แสดงให้เห็นถึง “ความเพียรที่ถูกต้องเป็นธรรม และพึงประสงค์นั้นคือความเพียรที่จะกำจัดความเลื่อมให้หมดไป และระวังป้องกันมิให้เกิดขึ้นใหม่ อย่างหนึ่งกับความเพียรที่จะสร้างสรรค์ความดีงาม ให้บังเกิดขึ้นและระวังรักษาไม่ให้เกิดขึ้นอีก” อย่างหนึ่งความเพียรทั้งสองประการนี้เป็นอุปการะอย่างสำคัญต่อการปฏิบัติตน ปฏิบัติงาน ถ้าทุกคนในชาติจะได้ตั้งตนตั้งใจอยู่ในความเพียรดังกล่าว ประโยชน์และความสุขก็จะบังเกิดขึ้นพร้อม ทั้งแก่ส่วนตัวและส่วนรวม” [14] เพื่อให้พสกนิกรได้ศึกษาถึงหลักความเพียร ความอุสาหะในการดำรงตน และทรงเป็นแบบอย่างของพระผู้มีแต่ให้อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- [1] Phrathammakosajarn (Prayoon Thammajitto). (2007). **Thor, Dominate the Land by 10 Royal Virtues of King.** Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- [2] Kasetsart University. (1999). **10 Royal Virtues of King.** [Online] <http://web.ku.ac.th/king72/2542-11/page20.htm>
- [3] Sentrakool, Wanphen. (1987). **10 Royal Virtues of King.** [Online]<http://www.dhammadjak.net/ratchathum/b10.htm>
- [4] Kenaphoom, Sanya. (2014). “The Writing Format of Research Conceptual Frameworks on Management”, **Journal of Mahasarakham Rajabhat University (Humanities and Social Sciences)**, 8 (3) ; September-December, 33-42
- [5] Sentrakool, Wanphen. (1987). **Television in Honor of King Bhumibol the Great on the Auspicious Occasion of the Fifth Lunar Year, 5 December 1987.** [Online] <http://www.dhammadjak.net/ratchathum/index.php>
- [6] Phrathammakosajarn (Prayoon Thammajitto). (2007). **Thor, Dominate the Land by 10 Royal Virtues of King.** Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- [7] Ngamlamom, Wachirawat. (2016). **Thailand and Development in ASEAN Community.** 54th Academic Conference in Humanity and Social Science, Kasetsart University.
- [8] Office of the Royal Development Projects Board (ORDPB), National Institute of Emergency Medicine. (2016). **First Aid Training Program and Help Travail Emergency; Royal Projects for Traffic Police.** Bangkok : Office of the Royal Development Projects Board (ORDPB), National Institute of Emergency

- 9] Office of the Royal Development Projects Board (ORDPB), Department of Medical Sciences.(2016). **The Conferred Mobile Dental Unit.** Bangkok : Institute of Health Sciences, Department of Medical Sciences.
- [10] Office of the Royal Development Projects Board (ORDPB), National Institute of Emergency. (2016). **Traffic Program and Royal Traffic Police Project.** Bangkok : Metropolitan Police Headquarters.
- [11] Chao Phraya News Agency. (2016). **The Royal Commission on Justice.** Bangkok : Chao Phraya News Agency.
- [12] Office of the Royal Development Projects Board (ORDPB), Ministry of Agriculture and Cooperatives. (2009). **Agricultural Cooperative.** Bangkok : Ministry of Agriculture and Cooperatives.
- [13] Office of the Royal Development Projects Board (ORDPB). (2013). **Royal Development Study Center Project.** Bangkok :Office of the Royal Development Projects Board (ORDPB).
- [14] Office of His Majesty's Principal Private Secretary. (2016). **Royal Projects.** Bangkok : Office of His Majesty's Principal Private Secretary.
- [15] Department of Water Resources. (2005). **His Majesty the King's Speech Granted to Civil Servants on the Occasion of Civil Service Day 2005.** Bangkok : Department of Water Resources.
- [16] Office of the Royal Development Projects Board (ORDPB), Ministry of Agriculture and Cooperatives. (2005). **Royal Rain Project.** Bangkok : Ministry of Agriculture and Cooperatives.
- [17] Bumrungrkitdee, Yoawalak. (2016). **King's Private Project; Chitralada Garden.** Bangkok : Public Relations Department.
- [18] Public Relations Department, Thai Rice Foundation under Royal Patronage. (2016). **King's Private Project; Chitralada Garden.** Bangkok : Thai Rice Foundation under Royal Patronage , Kasetsart University.
- [19] Ngamlamom, Wachirawat. (2015). **"Development and Solutions of Poverty in Thai Society"** The 1st National Conference on Research and Social Development, on Friday, 24 April 2015 at KU Home Hotel, Kasetsart University.
- [20] Chaipattana Foundation. (2016). "Chai Pattana Water Turbine," **Journal of Chaipattana Foundation.** 9 : (59).
- [21] Kenaphoom, Sanya (2016). "Analysis of Sufficiency Economy Philosophy : Connectivity with Practices of Another Theory". **Journal of Mahasarakham Rajabhat University (Humanities and Social Sciences)**, 10 (2) : May - August. Page. 69-84.

